

DİNİ HAYATIMIZDA İSTİKAMETİN YERİ

Dr. Abdülkadir ERKUT | DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا...

“Rabbimiz Allah’tır, deyip de istikamet üzere yaşayanlar...” (Fussilet, 41/30.)

Hız. Peygamber (s.a.s.) nazil olan ayetleri Kâbe’de okurken müşrikler onu önlemeye çalışıyor; insanların onu dinlememesi için yüksek sesle şiirler okuyarak, ıslık çalarak, el çırparak gürültü yapıyorlardı. Ancak onların başvurdukları hiçbir çaba sonuç vermedi; her geçen gün daha fazla insan, ilahî kelama kulak verip İslam’la müşerref oldu. Konularını kaybetme korkusu içindeki müşriklerin düşmanlıkları ise daha da şiddetlendi. Fakat Müslümanlar ödeyecekleri bedele aldırılmadan her hâlükârda “Rabbimiz Allah’tır.” diyerek korkusuzca tevhidi ilan ettiler. Hz. Ebubekir, Rabbimizin bu ayetteki övgüsüne mazhar olan insanlara örnek olarak verilir. Zira onun iman ve istikametinin tezahürlerini pek çok yerde görürüz. Herkes onu yanladıığında Hz. Peygamber’e iman etmesi, Kâbe’de Mekke müşriklerinin fiziki saldırısına maruz kaldığında buna aldırılmaması, malını işkenceye maruz kalan Müslüman köleleri kurtarmak için harcaması, bunlardan bir kaçıdır.

“Rabbim Allah’tır.” sözü, düşünmeden söylenen bir söz, duygusal hassasiyetle atılan bir slogan değildir. Aksine bu söz, bilinçli olarak, kesin bir inançla söylenmektedir. Böyle olduğunu, peşinden istikametini gelişinden anlıyoruz. Dil ile söylemekten ibaret olsa idi, bu ikrar, istikametle sonuçlanmazdı. O yüzden, güçlü bir iman var olduğu takdirde istikametten söz edebiliriz. “Rabbimiz Allah’tır, deyip sonra da istikamet üzere yaşayanlar...” ifadesi, imanın istikamete önceliğini ve ondan üstünlüğünü ifade etmektedir.

İstikamet, hakta sebat etmek, kararlı olmak, her türlü sapmadan sakınmak anlamına gelir. Hak’a ram olan kişinin karşısına çeşitli engellerin çıkması doğaldır. Bu, bazen yokluğun, zorluğun, hastalığın, baskının ıstırabı olabileceği gibi; bazen de varlığın, kolaylığın, sıhhatin, güvenliğin rehaveti olabilir. Ancak istikamet söz konusu olduğunda, bu tür engellerin hiçbiri, kişiyi yönünden çevirmeye güç yetiremez.

İstikamet kavramı, dinî hayatımızın hemen her alanını kuşatacak bir kapsama sahiptir. Söz konusu alanın en başında inanç konusu gelmektedir.

İstikamet kavramı, dinî hayatımızın hemen her alanını kuşatacak bir kapsama sahiptir. Söz konusu alanın en başında inanç konusu gelmektedir. İnançta istikamet, iman esaslarına inanmakta sebat etmek, imanından dönmek demektir. “Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda da bir ağırlık vardır. Bizimle senin aranda bir perde bulunmaktadır.” (Fussilet, 41/5.) diyen müşriklere yönelik istikamet emri, Allah’ı birlemelerini, sadece O’na ibadet etmelerini ve O’na yönelmelerini (Fussilet, 41/6.) içermektedir. “O hâlde seninle beraber tövbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi istikamet üzere ol! (Hud, 11/112.) ayetinden, öncelikle dinin temel esaslarında istikamet anlaşılmalıdır. Hz. Musa’nın ümmeti, kendilerine gönderilen kitap konusunda ihtilafa düşmüşlerdi. (Hud, 11/110.) İlahî kitabın ayetlerinin bir kısmını reddediyor, bir kısmını kabul ediyorlar; bir kısmını gizliyor, bir kısmını açıklıyorlar; bir kısmını da hevalarına göre tevîl ediyorlardı. (Bakara, 2/79.) Onların kitapları üzerindeki ihtilafları zikredildikten sonra, istikamet emri ile Hz. Peygamber ve ümmetine bu konuda uyarıda bulunmaktadır. Çünkü Allah’ın kitabının keyfi bir yoruma tabi tutulması, inanç konusunda tefrikaya ve sosyal parçalanmalara sebep olur. Tarihe göz attığımızda İslam ümmeti içinde de görünürde nasların teviline dayanan, gerçekte başka saiklerin yönlendirdiği türden pek çok ihtilaf söz konusudur. Son yıllarda ülkemizin gündemini meşgul eden bazı terör örgütleri, dindar kimliği ile bilinen insanlardan meydana gelmekte; dinî metinlerden hareket ettiklerini iddia etmektedirler. Ancak bu tür yapıların sebep olduğu kapsamlı tahribat, rahmet kaynağı dinimizin sahih yorumunun sonuçları olarak addedilemez. Aksine, dinî bilginin üretim usul ve ölçüleri göz ardı edilmiş; din, siyasi ve ideolojik hedeflerin aracı hâline getirilmiştir. Bu da bize, dinî hayatımızda istikametini önemini bir kez daha hatırlatmaktadır.

İstikametini ikinci boyutu ibadet alanı ile ilgilidir. İbadette istikametten, Allah’a itaat

etmek, O'nun emir ve yasaklarına uymak, ibadetleri düzenli olarak, meşru kılındığı şekilde, O'nun rızası için yerine getirmek anlaşılır. Gerek Kur'an'da gerek sünnette Müslümanlara ibadet konularında istikameti telkin eden pek çok uyarı yer almaktadır. (Meryem, 19/59; Bakara, 2/264; Araf, 7/69; Buhari, İman 29.)

Ahlakta istikamet, istikametın diğer bir boyutunu teşkil eder. Buna, söz ve davranış bütünlüğünü temin etme, ifrat ve tefritten kaçınma, dünya-ahiret dengesini kurabilme özellikleri örnek verilebilir. İstikamet sahibi insan, davranışlarında aşırılıklardan uzak olan, dengeli bir hayat tarzını kararlı bir biçimde sürdüren kimsedir. Günümüzde İslam'ın güzelliklerinin Müslümanların hayatlarında tam olarak tezahür etmesi, haklı olarak, çokça dillendirilen bir konudur. "Rabbimiz Allah'tır." deyip sonra da istikamet üzere yaşayanlar", inanç ve davranışlarında bütünlüğü sağlamış insanlardır. Allah katında makbul bir dinî hayat, bu bütünlüğü sağlamaktan geçmektedir.

İstikametın bir boyutunu da Allah'ın dinine davet teşkil etmektedir. Bu konuda istikamet, davette devamlı olmak, usanıp vazgeçmemektir. Hz. Peygamber'e, "İşte onun için sen davet et ve emrolunduğun gibi istikamet üzere ol." (Şura, 42/15.) emri ile şüphe, inkâr, hatta düşmanca tavırlarına bakmaksızın inkârcıları Allah'ın dinine davet etmeye devam etmesi telkin edilmektedir. İletişim teknolojisindeki gelişmeler sonucunda bugünün insanı, çeşitli yönlerden birçok telkine maruz kalmaktadır. Bunu dikkate aldığımızda, dine davetin sürekli, planlı, çok yönlü ve çağımızın imkânlarını kullanarak icra edilmesi önem kazanmaktadır.

İstikametın zorluğu âlimlerimizce ifade edilegelmiştir. Evet, istikamet zordur; çünkü her zaman ifrat ve tefrite meyiletme tehlikesi söz konusudur. İstikamet bu iki aşırılığa sapmadan doğruyu bulabilmek ve bu doğruda sebat edebilmektir. Hz. Peygamber'in "Sana emredildiği şekilde istikamet sahibi ol!" (Hud, 11/112.) emrinin kendisini yaşlandırdığını belirtmesinden de (Tirmizi, Tefsir, 56.) istikametın zorluğunu anlayabiliyoruz. Zaten bu zorluğundan dolayıdır ki, istikamet makamların en üstünlerinden kabul edilmiştir. Ancak istikametın zorluğundan dem vururken Allah'ın kişiye takati üstünde sorumluluk yüklemeyeceği, kulu için zorluk dilemeyeceği de (Bakara 185, 286.) dikkate alınmalıdır. Bu takdirde 'istikamet zor' sözünden, istikametın imkânsız olduğunu

değil, onu hakkıyla yerine getirenin, onda sebat ederek kemale ulaşmanın az olduğunu anlamamız gerekir. O hâlde doğru olan, mükemmeliyetçilik duygusuna kapılmayıp imkân ölçüsünde bir istikamet anlayışına sahip olmayı amaçlamaktır. Bu anlamdaki istikamet, hata ve kusur işlediği takdirde kişiyi umutsuzluğa değil, süratle Allah'a yönelmeye sevk edecektir. (Âl-i İmran, 3/135.)

İstikametli bir hayat yaşayanların dünyada şöyle ödüllendirileceği ifade edilmektedir: "Eğer istikamet üzere olurlarsa onları nimetlere boğarız." (Cin, 72/16-17.) Ayetin nazil olduğu dönemde müminler belli oranda güvenlik ve refahın söz konusu olduğu Medine'de yaşıyorlardı. Bu yüzden ayet, "İstikamet üzere yaşamaya devam ederseniz, size bol nimetler vermeye devam ederiz." anlamına da gelir. Aynı şekilde, istikamet terk edildiğinde nimetlerden mahrumiyetin söz konusu olacağına dair imada bulunmaktadır. İstikamet üzere yaşanan bir hayatın ahiretteki karşılığı ise üzerinde durduğumuz ayette ifadesini şöyle bulmuştur:

"...İşte onların üzerine melekler şu müjdeyle inerler: "Korkmayın, kederlenmeyin, size vaad olunan cennetle sevinin! Biz, dünya hayatında da ahirette de sizin dostunuzuz. Orada, çok bağışlayıcı, çok merhametli olan Allah'tan bir ikram olarak sizin için canınızın çektiği her şey bulunacak, yine orada umduğunuz her şeyi elde edeceksiniz." (Fussilet, 41/30-32.)

Hâsılı, istikamet kavramı, 'sırat-ı müstakimde yürümenin usulüne dair pek çok mesaj ihtiva etmektedir ki; bunlardan birkaçı şöyledir:

İstikamet duygusunun temelinde güçlü ve kesin bir iman yer almaktadır.

İstikamet, sadece darlık zamanı değil bolluk zamanında da hayata yön vermesi gereken bir ölçüdür.

Müslümanlar arasındaki pek çok yıkıcı ihtilaf, dini metinleri usulüne uymaksızın indi bir şekilde yorumlayarak istikametden sapmaktan kaynaklanmaktadır.

Dine davette istikametın gereği, sürekliliktir. Sürekliliği temin etmek için de günümüz araç, imkân ve anlayışlarını dikkate almak gerekmektedir.

Başta inanç, ibadet, ahlak olmak üzere hayatın her alanında istikamet üzere yaşadığımız takdirde, dünyamız ve ukbamız mamur hâle gelecektir.

İstikametın zorluğu âlimlerimizce ifade edilmiştir. Evet, istikamet zordur; çünkü her zaman ifrat ve tefrite meyiletme tehlikesi söz konusudur